

Skup-metoderapport

Mitt navn er Trond Antonsen og jeg arbeider som journalist i avisa Finnmarken i Vadsø. Adressen hit er Postboks K, 9811 Vadsø og telefonnummeret 78 95 55 00.

Jeg hadde ett års ulønnet permisjon i 2001-2002 for å se på en del forhold innen helsevesenet i Finnmark og det munnet ut i boka «Legen som lurte helse-Norge». Jeg har jobbet alene med dette prosjektet.

Jeg ga ut boka på eget forlag i september 2003.

Som dere ser, har jeg sendt åtte eksemplarer av den, slik at dere eventuelt kan lese den.

Dette er den lengste reportasjen jeg har skrevet. Jeg har benyttet reportasjens form og metoder i arbeidet som til slutt endte mellom to stive permer.

Boka tar utgangspunkt i en lege som jobbet i Norge i åtte år. Mesteparten av tiden i Norge arbeidet han ved Vardø helsesenter og i Kongsberg kommune.

Det er likevel ikke denne legens virke som er poenget med boka, men norske helsemyndigheters håndtering av klagesakene mot ham. De lot ham slippe unna det meste helt til han ble tatt for å ha sykemeldt 200 personer for 15 millioner kroner fra et hotellrom i Oslo. Videre fikk han pasienter til å hente ut minst 9000 narkotiske tabletter for seg ved et apotek våren 2002.

Jeg startet med prosjektet i september 2001, men det var først ca ett år senere at jeg kom skikkelig i gang med boka, og den vinklingen jeg til slutt valgte.

Jeg var bevisst på at det kunne komme endringer av ståsted/ vinkling underveis og hadde derfor et bredt kildetilfang i starten. Jeg gjorde et arbeid fram til sommeren 2003 med ca. 250 muntlige kilder. Jeg brukte opplysninger eller direkte sitater fra ca. 100 av dem på trykk.

Jeg gikk ut i permisjonen etter å ha arbeidet som journalist, vakt sjef og deskleder i Finnmarken i ti år. Jeg hadde lyst å se min egen nære verden med litt andre øyne. Jeg var klar over gjennom mitt daglige virke at det hadde vært store konflikter ved Vardø helsesenter på 1990-tallet, men hadde ikke fulgt dette veldig nært. Jeg hadde dog vært pasient hos flere av legene som stod i begivenhetenes sentrum og var rett og slett nysgjerrig.

Vardø er et lite samfunn med tre legestillinger. På slike steder, hvor det ikke er mulig å oppsøke alternativer (nærmeste helsesenter er i Vadsø 75 kilometer unna), er det særdeles viktig at helsetilbudet fungerer.

Utgangspunktet mitt var personen som var kommunelege I fram til våren 1996. Han heter Aage Hegge Hansen og ble en rikskjendis etter at han som distriktslege på 1980-tallet ble arrestert for omgang med narkotiske tabletter. Han fikk en ubetinget fengselsdom på nesten to år og fradømt retten til å drive som lege i fire år. Etter å ha sonet sin straff, ble han tatt inn i varmen av folket i Vardø og han ble etter hvert kommunelege I på stedet. Det som først så ut til å skulle bli en bok om Hegge Hansen, ble i stedet en bok om en av hans kolleger. I juni 1994 ble bolivianske Raphael Moya tilsatt som lege ved Vardø helsesenter. Han arbeidet der fram til sommeren 2000.

Det ble etter hvert en uutholdelig konflikt de to legene mellom som førte til en strøm av klagesaker. Hegge Hansen mente at Moya ikke drev sin praksis slik han burde. Sistnevnte tilbakeviste dette.

Jeg gikk systematisk i gang med å intervju folk som hadde hatt befatning med Vardø helsesenter på 1990-tallet. En viktig gruppe var de mange pasientene som hadde klaget. Skredet av klager førte til at Hegge Hansen forlot sin posisjon som kommunelege I og Moya overtok hans stilling.

Klagestrømmen mot de to legene var stor og daværende fylkeslege Bjørn-Inge Larsen valgte side i striden og tok ikke klager mot Raphael Moya på alvor, noe jeg har dokumentert i boka. Larsen er i dag landets øverste helsebyråkrat (direktør i Sosial- og helsedirektoratet).

Jeg møtte rundt 15 pasienter som hadde klaget på de to legene, for å finne ut hva som lå til grunn for klagesakene. Jeg ville aller helst møte dem ansikt til ansikt og reiste derfor landet rundt for å treffe dem. Klagesakene mot den ene legen (Hegge Hansen) ble behandlet av fylkeslege Bjørn-Inge Larsen og deretter videresendt til Statens Helsetilsyn.

Saksbehandlingen hans var mildt sagt kritikkverdig, der pasienter blant annet fikk brev om hvilke andre som hadde klaget osv. Fylkeslegen tolket også klager på Moya dithen at det var Hegge Hansen de egentlig klaget på.

Moya klarte å sno seg unna all kritikk mot seg og fikk aldri noen påpakning for virksomheten sin, med ett unntak. Det var til dels svært alvorlige klager mot Moya, også av rent medisinsk karakter. Flere av pasientene og pårørende som klaget kunne føre bevis for at legen hadde løyet, men tilsynsmyndigheten valgte å tro på Moya i stedet for annet helsepersonell og brukerne. Gjennom en omfattende trygdesvindel hadde hans firma dobbelt så høye inntekter som andre legers. Dette fikk han også holde på med i en årrekke.

Bjørn-Inge Larsen ville ikke la seg intervju av meg i forbindelse med denne boka. Jeg fulgte en rettssak i 2002, der Larsen vitnet og fortalt sin versjon om det som hadde foregått. Jeg benyttet dette referatet for å få fram hans versjon av denne historien.

20. mai 2002 oppsøkte jeg Hvitvingfoss i Kongsberg kommune. Raphael Moya hadde fått seg jobb på legekontoret der. Jeg ankom uanmeldt, da jeg visste at han ikke likte offentlighetens lys. Jeg hadde fått forklart hvor det var han bodde. Han åpnet ikke opp da jeg ringte på, så jeg bestemte meg for å stå der helt til han kom ut. Det tok tre timer i duskregnet.

Etter en del om og men fikk jeg intervju ham, mens han kjørte mot Drammen. Jeg fikk ham til å fortelle en del fra tiden i Vardø og hvordan han så på det å jobbe i Finnmark.

Da visste jeg ikke at han ti dager senere skulle bli tvunget til å si opp sin stilling i Kongsberg kommune og ytterligere to uker senere sitte i varetekt for trygdesvindel i stor skala og for å ha lurt til seg flere tusen narkotiske tabletter.

Etter at jeg ble kjent med disse forholdene, husket jeg at han hadde kommet ut av sin bolig med hendene fulle av sykemeldingsskjema og masse tablettesker. Jeg følte meg derfor veldig nært knyttet til historien med at jeg faktisk hadde også vært med på en av de siste turene hans der han delte ut tabletter og sykemeldinger.

Moya satt i varetekt i syv uker før han valgte å ta sitt eget liv.

Dette satte meg i et etisk dilemma. Hva gjør jeg med det innsamlede materialet? Skal jeg ikke skrive om dette skrekkens eksempel siden han har tatt sitt eget liv?

Jeg tok kontakt med Statens Helsetilsyn på høsten 2002 for å forhøre meg om de ville trekke noen lærdom av denne saken. De var ikke villige til å stille til intervju med en gang, de ville ha spørsmålene først. Jeg la disse fram og en av underdirektørene fortalte meg 17. oktober 2002 at de ikke ville gjøre noen endringer på grunn av en enkelt sak.

Jeg fikk rett og slett bunntemming. Hvis det dukker opp en ny lege av samme støpning, vil han da få et like fritt spillerom til trygdesvindel, respektløs oppførsel overfor pasientene og slett medisinsk behandling??

Fra den dagen var det klart at boka fikk denne vinklingen og jeg foretok undersøkelser i tre land utenom Norge for å finne ut mest mulig om hans bakgrunn. Han fortalte meg selv at han hadde studert i Slovakias hovedstad Bratislava fra slutten av 1960-tallet. Gjennom annonsering i slovakiske helsetidsskrift, søki legemiljøer der og ikke minst søk på internett, fant jeg etter fire måneder tak i to leger som gikk på samme kullet som ham. Jeg intervjuet dem i april 2003 i Bratislava, den ene av dem er for øvrig statssekretær i det slovakiske helsedepartementet.

Den andre slovakiske kilden, som er assisterende overlege ved fakultetssykehuset i Bratislava, kjente Moya igjen på bildet som jeg hadde med meg. Dermed kunne jeg knytte ham til det de husket om legestudenter fra den tredje verden.

Sistnevnte kilde fortalte at studenter fra den tredje verden fikk papirene med seg uansett om de hadde bestått eksamenene eller ikke.

Jeg har foretatt mange søk også i Norge og Sverige. Mesteparten av denne jobben har jeg gjort selv. Jeg har også sørget for å skaffe meg kontakter som har hjulpet meg videre. Lokale kontakter på steder der jeg ikke er kjent, (eksempelvis Hvitvingfoss) har likeledes vært nyttige for å finne de mest relevante kildene.

Jeg fikk hjelp av en svensk journalist med helse og sosial som spesialfelt for å få ut opplysninger fra den svenske socialstyrelsen. Moya hadde svensk godkjenning. Det viste seg at han hadde flere saker på seg i Sverige som viste store faglige mangler og en lettvent omgang med narkotiske tabletter.

Jeg hadde også kontakter i Tsjekkia og Slovakia. Siden jeg selv har studert i Tsjekkoslovakia for snart tjue år siden og snakker tsjekkisk, var ikke dette spesielt vanskelig. Det mest krevende var å finne legestudenter fra det aktuelle tidsrommet på 1970-tallet. Intervjuene der nede ble gjort på tsjekkisk.

Jeg har spilt med åpne kort hele veien, selv om jeg ikke har brettet ut for alle hva jeg egentlig ville finne svar på. Det var veldig mange små brikker som måtte falle på plass. Mitt mål var å få fram så mye som mulig om Raphael Moya og vise hvordan tilsynsmyndighetene og trykkesystemet sviktet.

Jeg har hatt intervjuene som et bærende element. Jeg har møtt nesten samtlige intervjuobjekter ansikt til ansikt. Da er det lettest å få dem til å fortelle. Siden landets er langt og jeg bor i den ene enden, har dette kostet både tid, krefter og penger.

Jeg har latt kildene få lese gjennom samtalereferatene slik at jeg ikke skulle bli møtt med påstander om feilsitering i ettertid. Det ville også kunne sette hele budskapet i et annet lys og egen troverdighet ville falle.

All den stund Raphael Moya ikke lever mer, har jeg valgt ikke å bruke bilde av ham i boka. Jeg har holdt en nøytral språkform og jeg har utelukkende basert meg på førstehånds kilder. Historier som noen har hørt om ham, har ikke vært interessante i denne sammenhengen.

Jeg har ikke skrevet timer under arbeidet og kan derfor ikke si direkte hvor mye tid dette har tatt. Jeg har arbeidet i mer enn to år med problemstillingen. Det ene året var jeg fullt sysselsatt, mens det andre året jobbet jeg fullt tid annen hver uke. Hvis jeg skal stipulere tiden jeg har brukt, vil det dreie seg om ca. 1,5 til 2 årsverk.

Avslutningsvis vil jeg nevne et par ting....

Det har slått meg for en utrolig makt enkelte sitter med i helsevesenet. Det er bare de mest ressurssterke som går så langt som til å klage. Det er derfor ikke svake personer som jeg har hatt som kilder, tvert imot folk som kjenner sine rettigheter.

Likevel har de ikke nådd fram med sine anførsler. Hvor mange det er som ikke har klaget på Raphael Moya, men som kanskje hadde all grunn til det, er ikke godt å vite. Samtlige har møtt helsebyråkratiet som enkeltpersoner. I dette møtet er det langt fra jevnbyrdige parter. Med jurister og medisinsk fagpersonell som motpart, har de ikke hatt sjanser. Det håper jeg å ha fått fram.

En annen ting..

Jeg har jobbet helt uforstyrret med denne meget spesielle historien. Ingen andre journalister har egentlig brydd seg om den. Hovedstadspressen registrerte den omfattende sykemeldingspraksisen, men ingen fulgte dette videre opp. Lokalavisen på Kongsberg hadde også noen artikler, med politiet og kommunens ledere som kilder. De dro heller aldri ned til Hvitvingfoss for å lage en skikkelig sak på hvordan befolkningen der hadde opplevd ham.

Jeg sitter med en følelse at det er flere historier rundt omkring som venter på å bli skrevet....

Vadsø, 10. januar 2004

Trond Antonsen